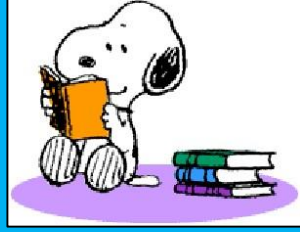
 <p>Kosztopulosz Andreász</p>	<p>Mottó:</p> <p><i>„My word is my bond” – az adott szó kötelez</i></p> <p>A Londoni Tőzsde mottója</p>	<p>Kulcsfogalmak:</p> <p>értékpapír, típusok az értékpapírban foglalt jog alapján, dematerializált értékpapír, kötvény, részvény, osztalékelsőbbégi részvény</p>	 <p>≈ 20 perc</p>
--	---	--	--

Az értékpapírok

Az értékpapírok fogalma megközelíthető közgazdasági-funkcionális és jogi aspektusból egyaránt.

Közgazdasági, funkcionális értelemben az értékpapír vagyoni jogot megtestesítő, forgalomképes okirat, számlán megjelenő összeg vagy elektronikus jel.

A jogi megközelítés szerint: az értékpapír a **forgalomba hozatal helyének joga szerint értékpapírnak minősülő befektetési eszköz** (Erről Magyarországon a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény rendelkezik.) Jogi értelemben tehát az értékpapír olyan okirat, ami a benne tanúsított alanyi jogot úgy testesíti meg, hogy az értékpapír nélkül sem érvényesíteni, sem bizonyítani, sem átruházni nem lehet. Az értékpapírra jellemző az is, hogy elválnak az értékpapíron alapuló jog az alapügylettől.

Az értékpapírok többféle szempont alapján is csoportosíthatók. Az **értékpapírban foglalt jog alapján** megkülönböztetünk

- pénzkövetelést megtestesítő (pl. kötvény, váltó stb.),
- részesedési jogot (tagságot) megtestesítő (pl. részvény, befektetési jegy),
- áru feletti rendelkezési jogokat megtestesítő (pl. közraktárjegy, hajóraklevél),
- tranzakcióra vonatkozó jogot megtestesítő (pl. határidős futures és tőzsdei opciós szerződések) és □ egyéb jogviszonyt megtestesítő (pl. kárpótlási jegy) értékpapírokat.

A **pénzkövetelést vagy más néven: hitelviszonyt megtestesítő** értékpapírok lényege, hogy a kiállító (kibocsátó) feltétlen és egyoldalú kötelezettséget vállal arra, hogy ő vagy az értékpapírban megnevezett

más személy az értékpapír ellenében meghatározott pénzösszeget szolgáltat az értékpapír jogosultjának.

Legismertebb fajtái: a váltó, a csekk, a kötvény, a kincstárjegy, a letéti jegy és a jelzáloglevél. Általában a hitelviszony úgy teremődik meg, hogy az értékpapírt az a leendő adós kibocsátja, akinek tőkére van szüksége és a befektetők megvásárolják ezeket a papírokat, ezzel hitelt nyújtanak a papírt kibocsátónak.

A **részesedési jogot (tagságot)** megtestesítő értékpapírok azt igazolják, hogy tulajdonosuk valamely vállalkozás tőkéjéhez járult hozzá, és a befektetett pénze után jogosult a vállalkozás működésébe beleszólni és a kiosztásra kerülő nyereségből arányosan részesedni (osztalék). Alaptípusa a részvény, de ide tartoznak a befektetési jegyek is.

Az **áruval kapcsolatos jogokat** megtestesítő értékpapírok valamely áru feletti rendelkezési jogot biztosítanak a tulajdonosuknak. Ide tartozik a közraktárjegy a hozzá tartozó zálogjeggyel (de például a hajóraklevelek stb. is).

Mi az a közraktárjegy?

A közraktárjegy (warehouse receipt) egy közraktárban elhelyezett áru feletti tulajdonjogot megtestesítő értékpapír. Két részből áll: az árujegyből (warrant) és a zálogjegyből (cedule). Az áru feletti korlátlan rendelkezési jogot a két jegy együttes birtoklása biztosítja.

Az árujegy az áru tulajdonjogát tanúsítja, de önmagában (a zálogjegy nélkül) nem teszi lehetővé a tulajdonos korlátlan rendelkezési jogát. Akkor válhat külön a zálogjegytől, ha az árutulajdonos kölcsönt vesz fel az árura. Ugyanis a közraktárban elhelyezett árura kölcsönt lehet felvenni. Ekkor elválasztják a zálogjegyet az árujegytől és fedezetként átadják a kölcsönt nyújtónak. A zálogjegy nem képvisel tulajdonjogot, de jogos birtokosának zálogjoga van az áru felett.

A **tranzakcióra vonatkozó jogot megtestesítő** értékpapírok arra jogosítják fel a tulajdonosukat, hogy meghatározott feltételek mellett egy későbbi időpontban megvegyék, eladják, illetve megvehessék vagy eladhassák az értékpapírban meghatározott árut vagy befektetési eszközt. Ide elsősorban a határidős piacokon forgó ún. futures szerződések, illetve a vételi és eladási opciók tartoznak. Ezeket az eszközöket a piaci szereplők viszonylag nagy szabadsággal bocsáthatják ki, és önálló értékpapírként forgalmazhatják őket.

Az **egyéb kategóriába** olyan értékpapírok tartoznak, amelyek nem sorolhatók be egyértelműen egyik fenti csoportba sem. Ilyen például a kárpótlási jegy, amely az állami vagyon értékesítése során biztosít jogot a vásárlásra.

Egy kis jogászkodás...

Ahogy arra már korábban utaltunk, a pénzügyek és azon belül különösen az értékpapírok világa nehezen választható el a jogi háttértől, jogi környezettől. A törvény ereje biztosíthatja ugyanis a fizetési ígéretek kikényszeríthetőségét. Érdeemes például egy kicsit mélyebben bepillantást nyerni abba, hogy jogi szempontból mit jelent az értékpapírban foglalt jog érvényesítése vagy átruházása.

A) Birtokbaadással átruházható értékpapír

A birtokbaadással, azaz egyszerű átadással átruházható értékpapírokat bemutatóra szóló értékpapírnak nevezzük. A bemutatóra szóló értékpapír azt jogosítja, akinek az értékpapír a birtokában van. Átruházása ingó dolog módjára, egyszerű átadással történik. Akire ily módon bemutatóra szóló értékpapírt ruháznak át, az értékpapír tulajdonosává lesz akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos. A bemutatóra szóló értékpapír írásbeli alakzathoz van kötve és szükséges az is, hogy a bemutatóra szóló papírnak ez a minősége magából az okiratból kitűnjék. Ez utóbbi követelménynek az okirat rendszerint akkor felel meg, ha bemutatási záradékot tartalmaz, tehát ha a szöveg szerint az értékpapírban foglalt alanyi jog a bemutatót illeti. A bemutatóra szóló papír jogosultja mindenki, akinek bármely módon a papír a birtokába került. Az új birtokos a bemutatóra szóló papírba foglalt alanyi jogot a papír tartalma szerint szerzi meg.

B) Forgatmánnyal átruházható értékpapír

Meghatározott értékpapírok átruházása forgatmány (hátirat) útján történik. Forgatmánnyal a névre szóló értékpapírok átruházása történik. A forgatmány a forgatható értékpapír hátlapjára vezetett átruházó nyilatkozat. Tipikus szövege a következő: „Ezt az értékpapírt átruházom XY-ra. (dátum helye, aláírás)”. Ennél a papírnál is írásbeli alak kell és az is szükséges, hogy az értékpapír szövege kifejezetten feljogosítsa a jogosultat az értékpapír forgatmány útján való átruházására. Ez a rendeleti záradék útján történik meg.

A rendeleti záradék az értékpapír szövegébe foglalt olyan kijelentés, hogy az értékpapír alapján név szerint megjelölt jogosultnak, vagy annak kell teljesíteni, akit az értékpapír hátlapjára vezetett átruházó nyilatkozat (a forgatmány), több forgatmány esetén pedig azok összefüggő láncolata jogosultként igazol. A rendeleti záradék ebben a formában pozitív rendeleti záradék, mert pozitív értelemben feljogosítja, megengedi az eredeti jogosultnak, hogy az értékpapírt forgatmány útján átruházza.

Vannak olyan értékpapírok is, amelyek esetében nincs szükség arra, hogy az értékpapír pozitív rendeleti záradékot tartalmazzon vagy egyáltalán rendeleti záradékkal legyen ellátva. Ezek az értékpapírok ugyanis forgathatók, akár szerepel a szövegében rendeleti záradék, akár nem. Ezek az **ipso iure** forgatható értékpapírok. Ilyenek: a váltó, a névre szóló csekk, névre szóló részvény, a közraktári jegy. A felsoroltakon kívül értékpapírok csak akkor forgathatók, ha a szövegükben a pozitív rendeleti záradék szerepel.

Negatív rendeleti záradék az értékpapír szövegébe foglalt olyan kijelentés, hogy az eredeti jogosultnak nincs joga az értékpapírba foglalt alanyi jogot átruházni. Negatív rendeleti záradék bármely forgatható értékpapír esetén lehetséges, az ipso iure forgatható értékpapírok körében további megkülönböztetést lehet tenni, ugyanis az átruházható nyilatkozat (forgatmány) lehet: teljes forgatmány, amely az átruházó (régi jogosult) aláírásán felül az új jogosult, vagyis a forgatmány útján jogosulttá váló személyt is megjelöli; üres forgatmány, amely csak a régi jogosult aláírását tartalmazza.

C) Engedménnyel átruházható értékpapír (rektapapír)

Abban az esetben, ha a névre szóló értékpapírban nem szerepel pozitív rendeleti záradék, illetve, ha az ipso iure forgatható értékpapírokon negatív rendeleti záradék szerepel, akkor az átruházás a polgári jogi engedmény (cedálás) szabályai szerint történik. A kötelezett az ilyen névre szóló értékpapír alapján csak az alapjogviszony jogosultjának, illetve az ő engedményesének köteles teljesíteni.

Az engedménnyel átruházható értékpapírokat rektapapírnak nevezzük.

Az értékpapírok lehetnek **fizikailag (okirati formában) létezők** vagy **dematerializáltak**. Utóbbi esetben az értékpapírokat nem kell és nem is lehet kinyomtatni, azok értékpapírszámlákon, elektronikus jelként jelennek meg (a bankszámlapénzhez hasonlóan, azzal a különbséggel, hogy a dematerializált papírt nem lehet fizikaivá tenni). Ilyenkor az átruházás értékpapírszámlák terhelésével és jóváírásával történik. A fejlődés iránya egyértelműen a dematerializáció felé mutat. A fizikailag is létező értékpapírok esetén a bennük foglalt jog érvényesítéséhez nagyon fontos a formai kellékek megléte vagy más néven az alakosság.

Az értékpapírcikok természetesen csoportosíthatók egyéb szempontok alapján is: kibocsátó, futamidő, hozam stb. alapján. Ezekkel részletesebben az „Értékpapírcikok” c. tantárgyban foglalkozunk.

A váltó kellékei

A 1930-ban aláírt genfi nemzetközi váltóegyezmény egyértelműen meghatározza a váltó alaki kellékeit, ez nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a váltóban foglalt követelést kérlelhetetlen szigorral (és gyors eljárás keretében) érvényesíteni lehessen. A váltó előlapjának tartalmaznia kell a váltó valamennyi törvényes kellékét. Az idegen váltó tartalmi követelményei:

- a váltó elnevezés az okirat szövegében, és pedig az okirat kiállításának nyelvén;
- a határozott pénzösszeg fizetésére szóló feltétlen meghagyás;
- a fizetésre kötelezett neve (címezett);
- az esedékesség megjelölése;
- a fizetési hely megjelölése;
- annak a neve, akinek részére vagy rendelkezésére kell a fizetést teljesíteni;
- a váltó kiállítási napjának és helyének megjelölése; □ a kibocsátó aláírása.

Az az okirat, amelyből az előbb megjelölt kellékek valamelyike hiányzik, nem váltó, kivéve:

1. Az olyan váltót, amelyen az esedékesség nincs megjelölve, megtekintésre szóló váltónak kell tekinteni.
2. Külön megjelölés hiányában a címezett neve mellett feltüntetett helyet fizetési helynek és egyúttal a címezett lakóhelyének kell tekinteni.
3. Ha a váltón a kiállításnak helye nincs megjelölve, a váltót úgy kell tekinteni, mintha a kibocsátó neve mellett megjelölt helyen állították volna ki. (Wikipedia)

Idegen váltó

The diagram shows a form for a foreign bill of exchange (Idegen váltó) with the following fields:

- A kiállítás helye (Place of issue) and idője (Date)
- összeg számmal (Amount in figures)
- Fizetsem e váltó alapján (Pay to the order of) and vagy rendelkezésére (or to the order of) -nak (to)
- összeg betűvel (Amount in words)
- A fizetés helye (Place of payment)
- Az esedékesség megjelölése (Maturity)
- A címzett neve (a pénzügyi intézmény jelölésével) (Name of the payee (with financial institution symbol))
- A kibocsátó aláírása (Signature of the issuer)

Small text at the bottom left: A váltó amszterdami zártkörű társaságok részére. P. H. (1) - 03 2002.01.

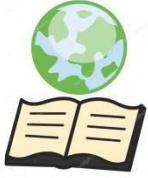
A pénzügyi értékpapírok két alaptípusa: a kötvény és a részvény.

A **kötvény** hitelviszonyt megtestesítő, közép- és hosszú lejáratú, névre szóló, átruházható, tipikusan fix kamatozású értékpapír. Kibocsátója kötelezettséget vállal arra, hogy meghatározott időpontokban a névértéknek megfelelő összeget és az esedékes kamatokat kifizeti. Nálunk az állami kibocsátású papírok a legelterjedtebbek, elsődleges forgalmazói rendszerben bocsátja ki őket az Államadósság Kezelő Központ a kibocsátási naptár szerint.

A **részvény** egy részvénytársaság által kibocsátott, tagsági jogokat megtestesítő értékpapír. Az egyetlen olyan értékpapír, amelyet gazdasági társaság a tagsági jogokról kiállíthat. Nyilvános (tőzsdei) részvénykibocsátás keretében a vállalkozás megemeli a saját tőkéjét, és a részvények kibocsátásából befolyó ellenérték biztosít forrást a vállalat számára működésének végéig (végelszámolás vagy felszámolás). A részvényt vásárló magánbefektetők, pénzügyi és szakmai befektetők tulajdonosi jogokat szereznek, így részesedésük mértékéig jogosultak osztalékra, a likvidációs hányadra (azaz a vállalati vagyontól a hitelezők kielégítése után fennmaradó arányos részre), a közgyűlésen történő szavazásra és azon keresztül az irányításban való részvételre. A részvényt jegyzők a tőzsdén bármikor tovább adhatják részvényeiket, vagy annak egy részét, illetve tovább bővíthetik részesedésüket.

Eltérő fajtájú részvények bocsáthatók ki, az alaptípus a **törzsrészvény**, de ismerünk **elsőbbségi részvényeket**, és létezik **dolgozói részvény**, sőt, **kamatozó részvény** is. Az utóbbi három részvényfajta a törzsrészvénytől eltérő jogokat biztosít a részvénytulajdonosok számára. Az elsőbbségi részvény más részvényfajtaival szemben a részvényesnek meghatározott előnyt biztosít. Ezek a következők lehetnek:

- osztalékelsőbbség (hasonlóan a kötvényhez, általában fix osztalékjövedelmet biztosít, ami a törzsrészvényhez képest kisebb kockázatot jelent, cserébe gyakran le kell mondania a szavazati jogról),
- a részvénytársaság jogutód nélkül történő megszűnése esetén a felosztásra kerülő vagyontól történő részesedés elsőbbsége (likvidációs hányadhoz fűződő elsőbbség),
- a szavazati joggal összefüggő elsőbbség, valamint
- a zártkörűen működő részvénytársaság részvényeire elővásárlási jog biztosítása.

További érdekes információk a témában

Érdemes felkeresni az Államadósság Kezelő Központ Zrt. honlapját, ahol rengeteg érdekes és hasznos információt lehet találni a hazai állampapírpiacról: **www.akk.hu**

A Budapesti Értéktőzsde honlapján a hazai nyilvánosan kereskedett értékpapírokról juthatunk információkhoz: **www.bet.hu**

Ellenőrző kérdések:

1. *Hogyan definiálható az értékpapír fogalma közgazdasági-funkcionális ill. jogi értelemben?*

2. *Jellemezze*

- *a pénzkövetelést megtestesítő,*
- *részesedési jogot (tagságot) megtestesítő,*
- *áru feletti rendelkezési jogokat megtestesítő,*
- *tranzakcióra vonatkozó jogot megtestesítő és*
- *egyéb jogviszonyt megtestesítő értékpapírokat.*

3. *Mondjon egy-egy példát a fenti értékpapír kategóriákba tartozó konkrét értékpapírokra?*

4. *Miből áll a közraktárjegy?*

5. *Hogyan lehet átruházni az értékpapírokat?*

6. *Mit jelent a dematerializált értékpapír és hogyan lehet átruházni?*

7. *Melyek a kötvény jellemzői?*

8. *Mire jogosítja fel egy részvény a tulajdonosát?*

9. *Milyen elsőbbségi részvényeket ismer?*

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE